

BUDAHÁZI ÁRPÁD

A bizonyítási kísérlet alanyai¹

A bizonyítási kísérlet többszereplős eljárási cselekmény, megszervezése, végrehajtása rendszerint az eljáró hatóság több tagjának az igénybevételével jár. A bizonyítási kísérlet magánszemély oldalát is a több szereplő jellemzi, az eljárási cselekményen gyakran részt vesz például a terhelt vagy a tanú, de gondolhatunk a szakértőre is, akinek a kirendelése szükségessé válik, ha a bizonyítandó tény megállapítása vagy megítélése különleges szakértelmet igényel. A bizonyítási kísérlet előkészítése általában hosszabb időt kíván, továbbá a precizitás és a szervezettség is jellemzi, hiszen minden egyes mozzanatát előre megtervezik, leírják, mindenki tudja, hogy hol kell állnia, mikor és mit kell tennie, csak akkor változtatnak a terven, ha az feltétlenül szükséges. A bizonyítási kísérletet egyrészt a vallomások hitelességének ellenőrzésére² alkalmazzák, arról kíván meggyőződni az eljáró hatóság, hogy a terhelt, illetve a tanú által elmondottak megfelelnek-e a valóságnak³. Azt is az eljárási cselekménytől várják, hogy megállapítsák általa a bizonyíték létezési lehetőségét, nyom vagy nyomcsoport keletkezési módját, emellett verziót ellenőriznek vele, vagy abban bíznak, hogy új verzió kialakításához járul hozzá stb. „*Bizonyítási kísérlet esetén az eljáró hatóság mesterségesen létrehozza azokat a körülményeket, amelyek között a kérdéses esemény lezajlott, azért, hogy a folyamatot – a rá vonatkozó természeti törvényszerűségek működését – tanulmányozni lehessen.*”⁴

¹ A tanulmány a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, *A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés* elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Egyed István Posztdoktori Program keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

² Vig István: A büntetőeljárás új szabályzatáról. Honvédségi Szemle, 1962/11., 75. o.

³ Árpád Budaházi: Personal and Material Evidences in Criminal Procedure, with Particular Attention to Road Traffic Crashes. Studia Universitatis Babes-Bolyai, Iurisprudentia, no. 2, 2017

⁴ Bócz Endre – Finszter Géza: Kriminálisztika joghallgatóknak. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 173. o.

Bizonyítási kísérlet a büntetőeljárási törvényben

A III. Be-hez hasonlóan⁵ a 2018. július 1-jén hatályba lépő IV. Be.⁶ is szabályozza a bizonyítási kísérletet. A IV. Be. alapján „A bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság bizonyítási kísérletet rendel el és tart, ha azt kell megállapítani vagy ellenőrizni, hogy valamely esemény vagy jelenség meghatározott helyen, időben, módon, illetve körülmények között megtörténhetett-e.”⁷ A törvény arról is rendelkezik, hogy „A bizonyítási kísérletet lehetőleg ugyanolyan körülmények között kell lefolytatni, mint ahogyan a vizsgált esemény vagy jelenség megtörtént, illetve megtörténhetett”. Mindkét bekezdés megegyezik a III. Be. törvényszövegével, az egyetlen különbség, hogy míg a IV. Be. a bíróság és az ügyészség mellett a nyomozó hatóságot is elrendelőként tünteti fel, illetve olyan hatóságként, amely tartja az eljárási cselekményt, addig a III. Be. 123. § (3) bekezdése alapján a nyomozó hatóság akkor rendelhetett el, és tarthatott bizonyítási kísérletet, ha az ügyész másképp nem rendelkezett. A „másképp nem rendelkezik” szóhasználat arra engedett következtetni – amit a gyakorlat is alátámasztott –, hogy a III. Be. alapján is a fő szabály az volt, hogy a nyomozó hatóság elrendelhetette és tarthatta is a bizonyítási kísérletet, csak akkor nem, ha az ügyész rendelkezett arról, hogy ne történjen bizonyítási kísérlet.⁸ Mindebből az következik, hogy a IV. Be. megtartja a III. Be. bizonyítási kísérletre vonatkozó szabályait, és annak alanyi oldala, valamint végrehajtási körülményei sem változnak. Különbség viszont a III. Be.-hez képest, hogy a IV. Be. bizonyítási eljárás helyett bizonyítási cselekményként tekint a bizonyítási kísérletre, és ugyanez történik a szemlével, a helyszíni kihallgatással és a felismerésre bemutatással is, továbbá a bizonyítási cselekmények közé kerül a műszeres vallomás-ellenőrzés⁹ is.

⁵ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény.

⁶ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény.

⁷ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 209. § (2) bek.

⁸ Budaházi Árpád: A bizonyítási kísérlet büntető eljárásjogi és kriminalisztikai aspektusai. Magyar Jog, 2018/4.

⁹ Árpád Budaházi: Polygraph Examinations. Blessing or Curse. Lambert Academic Publishing, Saarbrücken, 2015

A nyomozás során elrendelt bizonyítási kísérlet hatósági oldala

A bizonyítási kísérleten a hatóság oldaláról általában részt vesz

- a) az ügy előadója;
- b) nyomozók, vizsgálók;
- c) a helyszínt biztosító rendőrök;
- d) a szaktanácsadó;
- e) az ügyész;
- f) a bíróság.

Az ügy előadója

Amikor bűncselekményre vonatkozó valamilyen elsődleges jelzés (feljelentés, bejelentés) jut a nyomozó tudomására, vagy ha hivatalból kezd intézkedni valamely bűncselekményre utaló, általa észlelt körülmény alapján, olyan kérdések fogalmazódnak meg benne, hogy történt-e egyáltalán cselekmény, ha igen, bűncselekmény-e, ki követte el, hol, mikor, milyen eszközzel és módon stb. A kutatás része lehet az úgynevezett „raszternyomozás”, amikor is a szűrő-kutató munka az adatbázisokban történik, és az elektronikusan rögzített adatok a nyomozás előbbre vitelét szolgálhatják.¹⁰ Cséka Ervin szerint „*hogy a tények megismerésének folyamata előbbre haladhasson, a nyomozónak a kiinduló (alap-) feltevésen kívül, rendszerint további feltevésekre vagy az addigiak továbbfejlesztésére van szüksége ahhoz, hogy a bűncselekményről alkotott tudati képe mind teljesebb legyen. Ehhez pedig úgy jut el, hogy további tényadatok után kutat; e kutatómunkájának irányát a korábbi, helyesnek bizonyult feltevések, illetve az azokból folyó tapasztalati és logikai következtetések adják.*”¹¹ A gyanú fokozatainak és irányának megállapításához közvetlenül kapcsolódnak a megfelelő mennyiségű és minőségű bizonyítékok, amelyek megalapozzák a vádemelést és a büntetőigény érvényesítését garantáló – a gyanú felsőfokát is felváltó bizonyosság szintjét elérő – bűnösséget kimondó ítéletet.¹² Ebbe a folyamatba illeszkedhet bele (leginkább a nyomozás vizsgálati szakaszába) a bi-

¹⁰ Nyitrai, Endre: Raster Investigation. Legal Journal: Scientific-Practical Professional Journal, no. 11, 2015, pp. 20–21.

¹¹ Cséka Ervin: A bizonyítással összefüggő néhány kérdés a büntető eljárásban. Jogtudományi Közlöny, 1967/2., 114. o.

¹² Horgos Livia: A büntetőeljárás gyanú fogalmának új felfogása egy jogeset tükrében. Magyar Jog, 2018/4.

zonyítási kísérlet is, amelyet a nyomozó hatóság is elrendelhet és tarthat, éppen ezért az ügy előadója szükségszerűen aktív szereplője az eljárási cselekmény végrehajtásának. Az ügy előadója az, aki kezdeményezi a felettesénél a bizonyítási kísérlet elrendelését, vagy végrehajtja adott esetben az ügyészi utasításban megfogalmazott eljárási cselekményt. A tervezés és a szervezés is a feladatai közé tartozik, valamint a bizonyítási kísérlet megtartása. Kérdéses viszont, hogy az ügy előadója szemszögéből mi szól a bizonyítási kísérlet elrendelése mellett, és melyek azok a körülmények, amelyek miatt viszont nem lesz az ügyben bizonyítási kísérlet. A kérdés megválaszolásához kérdőíves empirikus kutatást¹³ is végeztem (185 nyomozó és 135 vizsgáló töltötte ki a kérdőívet), amely érintette ezt a kérdéskört is.

A bizonyítási kísérlet elrendelése ellen szólnak a következők:

1. eredményének csekély a bizonyító ereje;
2. időigényes, nincs rá kapacitás;
3. több rendőr közreműködését is igényli, ennek rendelkezésre bocsátására nincs lehetőség;
4. költséges, nincs feltétlenül rá anyagi keret;
5. nem lehet az eredetivel megegyező körülményeket teremteni;
6. a végrehajtása bonyolult;
7. tapasztalathiány;
8. nem áll rendelkezésre módszertani útmutató.

A „csekély a bizonyító erő” mint az elrendelés elleni érv jogossága vitatható, mivel a bizonyítási kísérlet elvégzésénél nem szabad, hogy a hangsúly az eredményéből származó bizonyítékon legyen. Egyrészt jelentőségét az adja, hogy orientálja a nyomozást, hatósági feltételezést erősíthet meg vagy cáfolhat, újabb verzió felállításához vezetheti a nyomozó hatóságot¹⁴, vallomást cáfolhat vagy erősíthet azzal, hogy általa ellenőrizhetővé válik a terhelt vagy a tanú vallomása, és még az is lehet a következménye, hogy a bizonyítási kísérlet alanya az eljárási cselekmény után nem látja értelmét a további tagadásnak, beismerő vallomást tesz. Ha az eljáró hatóság egy cselekményről megállapítja, hogy megtörténhetett, akkor az egy valószínűségi eredmény („így is történhetett”), ha valamit kizár, akkor az már egy kategorikus megállapítás („így nem történhetett”).¹⁵

¹³ Budaházi Árpád: A bizonyítási kísérlet egy empirikus kutatás tükrében. Magyar Rendészet, 2017/5.

¹⁴ Árpád Budaházi (2015): i. m.

¹⁵ Girhiny, Kornél: The relevancy of questioning on the scene in case of exhibits. Studia Universitatis Babes-Bolyai, Iurisprudentia, 2017, pp. 1–7.

A bizonyítási kísérlet szintén fontos jellemzője, hogy ellenőrizhetővé válik a nem „életszerű” állítás. Ha a bizonyítás oldaláról tekintünk a bizonyítási kísérlet eredményére, való igaz, hogy olyan eljárási cselekményről van szó, amely valóban bizonyítékhoz juttathatja a hatóságot. A bírósági gyakorlat azt mutatja, hogy a bizonyítási kísérlet eredményéből vagy bizonyíték származik (jellemzően a bíróság, ha bizonyítékként fogadja el a bizonyítási kísérlet eredményét, azt azért teszi, hogy megerősítse vagy gyengítse a vallomás hiteltérdeklőségét), vagy a bíróság kirekeszti a bizonyítékok köréből. Utóbbira általában akkor kerül sor, ha a bíróság megítélése szerint nem volt megfelelő a bizonyítási kísérlet végrehajtása, nem tartották be például a IV. Be.-ben előírt követelményt, miszerint „*A bizonyítási kísérletet lehetőleg ugyanolyan körülmények között kell folytatni mint ahogyan a vizsgált esemény vagy jelenség megtörtént, illetőleg megtörténhetett*”. Az azonos körülmények hiányát elvileg a bíróság maga is orvosolhatja azzal, hogy megismétli a bizonyítási kísérletet, azonban dönthet úgy is, hogy inkább kirekeszti a bizonyítékok köréből a nyomozás során elvégzett bizonyítási kísérlet eredményét, és maga pedig nem rendel el újabb bizonyítási kísérletet, mivel az azonos körülményeket a bíróság sem tudja megteremteni. Akkor sem kerül sor a bizonyítási kísérlet bírósági elrendelésére, ha már elegendő bizonyíték áll rendelkezésre az ügyben, és nincs szükség további bizonyítékra. Figyelemmel kell azonban lennie a bíróságnak arra, hogy a bizonyítási kísérletnél az „ugyanolyan körülmények” megteremtése még a nyomozási szakaszban sem oldható meg maradéktalanul, a relevancia kell hogy iránymutató legyen.¹⁶ Nem szabad relevánsnak tekinteni, hogy hogy néz ki a kerékpár, amelyet a bizonyítási kísérlethez használnak, viszont az már releváns lehet, hogy a bizonyítási kísérlet tartásakor milyen időjárási körülmények vannak.

Szintén a bizonyítási kísérlet elrendelése ellen szól, hogy időigényes a megszervezése. A nyomozók és a vizsgálók gyakran túlterheltek, így sokszor a minél gyorsabb és egyszerűbb megoldásokra törekcszenek. Az empirikus kutatásban részt vevő nyomozók és vizsgálók közül többen is úgy vélték azonban, hogy ha a bizonyítási kísérlet más eljárási cselekménnyel nem pótolható, akkor el kell végezni, még akkor is, ha ez többletmunkát igényel. Szintén az időigénnyel függ össze, ha az eljárási cselekményt ködös vagy esős időben kellene végrehajtani, és meg kell várni, hogy az időjárás lehetővé tegye e körülmények rendelkezésre állását.¹⁷ Vannak persze gyorsító megoldások is: például az eső helyettesíthető locsolással.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Budaházi Árpád: Bizonyítási kísérlet a büntetőeljárás szolgálatában. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Biztonsági kockázatok – rendészeti válaszok” című tudományos konferenciáról. Pécs, 2014, 187. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XV.]

Jellemzően a bizonyítási kísérlet az elrendelő rendőri szerv több tagjának közreműködését is igényli, gondolhatunk itt például a bűnügyi technikusra, aki adott esetben kép-, illetve videófelveteleket készít szaktanácsadói minőségben az eljárási cselekményről, és idetartoznak még azok is, akik dublőrként¹⁸ eljátszák a gyanúsított, a sértett vagy a tanú szerepét (dublőr lehet például a polgárőr is), továbbá útlezárás esetén szükség lehet a közlekedést irányító rendőrökre is, illetve helyszínbiztosítókra, valamint azokra, akik be rendezik a helyszínt. Emellett előfordulhat, hogy nemcsak az ügy előadója, hanem más nyomozó, illetve vizsgáló is részt vesz az eljárási cselekmény megszervezésében, illetve végrehajtásában. Ha arra gondolunk, hogy a rendőri állomány az efféle eljárási cselekmények nélkül is kellően leterhelt, látható, hogy a bizonyítási kísérlet elrendelése valóban jelentős személyi terhet ró a nyomozó hatóságra, ami meggyőző érv lehet a bizonyítási kísérlet el nem rendelése mellett, nem beszélve a jelentős szervezőmunkáról, amelyet a hatósági résztvevők koordinálása igényel, és itt még nincs is szó a szakértőről, illetve az eljárási cselekmény más résztvevőiről, akik megjelenése szintén szervezőmunkát igényel.

A pénz is korlátja lehet a bizonyítási kísérlet elrendelésének, hiszen a nyomozó hatóság költségvetése adott, viszont egy nagyobb kiadással járó bizonyítási kísérlet nem feltétlenül fér bele a rendelkezésre álló keretbe. Gondolhatunk itt olyan költségekre, hogy a bizonyítási kísérlet megtartásához bérelni kell például egy hasonló autót, mint ami totálkárosra tört a közlekedési bűncselekmény során. A költségkímélés szempontjából a rendőrségi szolgálati autók alkalmazása az ideális, viszont vannak olyan bizonyítási kísérletek, amikor fontos, hogy az autó is olyan márkájú, típusú, színű legyen, mint az eredeti. Vagy a bizonyító erő növelése érdekében megfelelő minőségű fotókra, illetve videófelveletre lenne szükség, amihez hivatásos fotóst vagy operatőrt kellene igénybe venni, és nem a bűnügyi technikust. Ezeknek viszont megvan a költségvonzatuk.

Az idő múlása azt okozhatja, hogy változnak az időjárási viszonyok (a télies időjárási viszonyok helyett nyáron kellene megtartani a bizonyítási kísérletet), esetleg megváltozik a kérdéses helyszín (benővik a növények, épületet lebontanak vagy építenek, reklámtábla kerül az út szélére stb.), és lehetetlen az eredeti helyszínhez hasonló körülményeket teremteni. Ha a releváns körülmények nem teremthetők meg, akkor értelmét vesztheti a bizonyítási kísérlet megtartása.

¹⁸ Fenyvesi Csaba: A bizonyítási kísérlet és a hit. *Iustum Aequum Salutare*, 2017/1., 102. o.

Nem véletlenül kell előre mindent megtervezni bizonyítási kísérletnél, mert egy bonyolultnak tekinthető eljárási cselekmény, egy-egy apróbb hiba is befolyásolhatja az eredményét, illetve az abból származó bizonyíték értékelhetőségét. Nehezíti a kivitelezést, ha a bizonyítási kísérletet például egy büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani, ugyanis külön engedély kell ilyenkor a cselekmény helyszínen történő lefolytatásához.¹⁹ A bonyolultságot befolyásolja a szerencsefaktor is, hiszen az eső eleredése is nehezítheti a végrehajtását.

Az empirikus kutatásom részt vevői közül többen is problémaként jelölték meg, hogy ritka a bizonyítási kísérlet, ezért a végrehajtás tapasztalatai is hiányoznak. Az 1980-as években végzett empirikus kutatás során, iratok alapján nyolcszáz vétségi eljárást vizsgáltak bírósági szakban, és arra jutottak, hogy bizonyítási kísérletet a nyolcszáz ügyből mindössze három esetben rendeltek el (szemlére vagy felismerésre bemutatásra nem került sor).²⁰ Vétségi nyomozásokat is vizsgáltak, a nyolcszáz ügy egy százalékában tartottak csupán bizonyítási kísérletet (szemle: 20,5, felismerésre bemutatás: 0,6 százalék).²¹

A 320 nyomozó és vizsgáló körében végzett 2017-es kérdőíves empirikus kutatásom arra az eredményre jutott, hogy a kérdőívet kitöltők jelentős része, a 320-ból 109-en nulla és öt százalék közé teszik a bizonyítási kísérletes ügyek előfordulását, vagyis a kérdőívet kitöltők 34 százaléka vélte úgy, hogy nem megy öt százalék fölé az eljárási cselekmény gyakorisága. Ha a nyolcvanas években végzett empirikus kutatás adatait nézzük, akkor úgy tűnik, hogy a bizonyítási kísérletek száma emelkedhetett, de ez nem jelentős, mert bár vannak (igaz, csak egy-egy válaszadó), akik ötven százalék fölé teszik a bizonyítási kísérletes ügyek arányát. Érdeemes azonban megjegyezni, hogy ennél az empirikus kutatásnál szubjektív tényező lehet, hogy becsült arányokat adtak meg a nyomozók és a vizsgálók, viszont az értékeken érezhető, hogy az alkalmazási gyakoriság valahol egy és öt százalék között lehet.²²

Többek is problémának látják, hogy hiányoznak az ajánlások, módszertani útmutatások arról, hogy hogyan is kell végrehajtani a bizonyítási kísérletet. A tapasztalatlanságot ellensúlyozná a módszertani útmutatók, kriminál-taktikai ajánlások, viszont azt is látni kell, hogy mint ahogy az ügyek, a

19 Frigyer László: A kriminalisztika és a büntetés-végrehajtás kapcsolata. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A határrendészettől a rendészettudományig. Pécs, 2016, 288. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVII.]

20 Szabóné Nagy Teréz: A büntető igazságszolgáltatás hatékonysága. KJK, Budapest, 1985, 281. o.

21 Uo. 245. o.

22 Budaházi Árpád (2017): i. m.

bizonyítási kísérletek sem teljesen egyformák, persze ez nem jelenti azt, hogy ne lehetne sémákat kialakítani.

Nyomozók, vizsgálók

Az ügy előadóján kívül gyakran további nyomozók és vizsgálók is részt vesznek a bizonyítási kísérleten. Egyrészt segédkezelhetnek az eljárási cselekmény megtartásában (például a jegyzőkönyvet is vezethetik), viszont az sem ritka, hogy különösebb tennivalójuk nincs a bizonyítási kísérleten, viszont tapasztalatokat szeretnének gyűjteni. A tapasztalatgyűjtési céllal való részvétel is fontos, hiszen a tapasztalatlanság az egyik oka a bizonyítási kísérlet el nem rendelésének, illetve az eljárási cselekmény lefolytatása során bekövetkező hibák is gyakran a tapasztalatlanságból adódnak.

A helyszínt biztosító rendőrök

Ha a bizonyítási kísérlet közterületen van, elengedhetetlen a helyszín lezárása, illetve ha közutat is érint, a forgalom terelése. A tapasztalat azt mutatja, hogy a bizonyítási kísérlet nemcsak az eljárási cselekménnyel érintett terhelte vagy tanú hozzátartozóit, ismerőseit vonzza a helyszínre, hanem gyakori, hogy járókelők is figyelemmel kísérik a történéseket. A helyszín biztosítása magában foglalja a bizonyítási kísérlet zavartalanságának megteremtését, vagyis a járókelők, hozzátartozók, ismerősök csakis a lezárt területen kívül helyezkedhetnek el. Nem mehetnek be a lezárt területre, és más módon sem zavarhatják a bizonyítási kísérlet végrehajtását. Jelenlétük miatt is fontos, hogy az életet, testi épséget nem veszélyeztetheti az eljárási cselekmény, és az emberi méltóságot sem sértheti.

A szaktanácsadó

Szaktanácsadói minőségben a bűnügyi technikus is közreműködhet a bizonyítási kísérleten. A fénykép-, illetve a videófelvétel készítése a feladata, azonban az igénybevétele nem kötelező, vagyis a felvételeket akár egy másik nyomozó is készítheti. Ha például drón igénybevételel készült felvételekre van szükség, mert fontos az összképrögzítés, a pontos mérés (a cselekmény a feltételezett módon nem történhetett meg, és ennek igazolásához légi felvételre van szükség), annak kezelését szintén bűnügyi technikus (szaktanácsadó) végzi.

Az ügy jelentősége miatt, vagy ha az ügyész kezdeményezi a bizonyítási kísérlet elrendelését, dönthet úgy, hogy részt vesz az eljárási cselekményen. A jelenléte növeli annak esélyét, hogy a bizonyítási kísérlet szabályszerűen és a szakmai követelményeknek megfelelően legyen lefolytatva. Ha ügyészségi nyomozás folyik az ügyben, akkor az ügyészi jelenlét tekinthető fő szabálynak az eljárási cselekményen. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ügyészi nyomozás esetén ne lenne szükség a rendőrség technikai bevonására, tekintettel arra, hogy az ügyészségnek nincs teljes mértékben apparátusa a tárgyi bizonyítékok rögzítéséhez, feltárásához, az események kontrolljához.²³ A bírósági tárgyaláson már nem az ügyész a bizonyítási kísérlet elrendelője és végrehajtója, azonban a tárgyalás keretében jelenléti kötelezettségéből adódóan jelen van az eljárási cselekményen. A jelenléte kapcsán azonban figyelemre méltó a Szegedi Ítéltábla mint másodfokú bíróság jogerős határozata, amely megállapította, hogy az elsőfokú bíróság a tárgyaláson a hallhatóságra vonatkozó bizonyítási kísérlet lefolytatása során az elsőfokú bíróság több eljárási szabályt sértett. Mások mellett szabálysértés volt, amikor a bizonyítási kísérleten „*az ügyész ült az 1. sz. tanú mellé és sügött bizonyos szöveget annak fülébe, de nem azt, mint ami a cselekménykor ténylegesen elhangzott*”. Eljárási szabálysértés valósult meg azért is, mert „*perbeli pozíciója miatt az ügyész a bizonyítási kísérleten a fentiek szerint nem működhetett volna közre. Amennyiben ugyanis neki kellett volna számot adni arról, hogy mit sügött az 1. sz. tanú fülébe, azt csak tanúként tehetett volna meg, és a Be. 31. § (1) bekezdés c) pontja alapján a büntetőügyben ügyészként nem járhat el, aki az ügyben mint tanú vesz, vagy vett részt.*” Szintén hiba volt, hogy „*nem az 1. sz. tanút elővezető rendőr; hanem az egyébként tanúként kihallgatott 5. sz. rendőr tanú működött közre annak megállapítása során, hogy az ügyész által az 1. sz. tanú - akit a bizonyítási kísérlet során ő tartott vezetőszáron - fülébe sügött szöveg hallható volt-e. Úgy nyilatkozott, hogy semmit nem hallott, de erről, vagyis a bizonyítási kísérlet eredményéről a bíróság tanácsának tagjai nem győződtek meg.*” Az ítéltábla ezekre a körülményekre hivatkozva kizárta a bizonyítási kísérlet eredményét a bizonyítékok köréből.²⁴

²³ Háger Tamás: A bizonyítási kísérlet kriminál-taktikájának hatása a bírói döntésre az élet elleni bűnügyekben. Jogtudományi Közlöny, 2015/4., 219–220. o.

²⁴ Szegedi Ítéltábla, Bf.III.107/2014/4.

A bíróság

Bizonyítási kísérlet akkor kap helyet a bírósági eljárásban, ha a bíróság rendelkezik az elrendeléséről. Ennek oka lehet, hogy a nyomozás során tartott bizonyítási kísérlet hibában szenved, vagy nem került sor korábban az elrendelésére, de a bíróság úgy ítéli meg, hogy ezt pótolnia kell a tárgyalás keretében. Az elrendelés történhet hivatalból, vagy indítványra, indítványozhatja például az ügyész, a vádlott, a védő vagy a sértett. Mivel bizonyításfelvétel tárgyalás keretében történhet, így az első- és a másodfokú bíróság előtt kerülhet sor helyszínen tartott tárgyalás keretében bizonyítási kísérletre. Ha a bizonyítási kísérlet a tárgyaláson nem végezhető el, vagy rendkívüli nehézségbe ütközik, akkor kiküldött (hivatásos) bíró is megtarthatja. Ha a helyszín nem tartozik a tárgyaló bíróság illetékességi területébe, akkor más bíróságot keresnek meg. Kiküldött vagy megkeresett bíróság eljárási cselekményéről jegyzőkönyv készül, amelyet fel kell olvasni a tárgyaláson. Bár a kiküldött vagy megkeresett bíróság igénybevétele sérül a közvetlenség elve, azonban a bizonyítási kísérlet eredményének bizonyító ereje még így is nagyobb lehet, mintha a nyomozó hatóság tartaná az eljárási cselekményt.

A terhelt

A gyanúsítottak joga van egyrészt részt venni a bizonyítási kísérleten, jelenléti kötelezettsége akkor keletkezik, ha idézést kap az eljárási cselekményre. A kötelező részvétel nem jelent kötelező aktivitást is, hiszen a gyanúsítottak ahhoz is joga van, hogy megtagadja az aktív közreműködést. A passzivitás dublőr igénybevételeivel orvosolható. A gyanúsítottak nem érdeke a bizonyítási kísérleten való aktív jelenlét, ha ő az elkövetője a bűncselekménynek, mivel tarthat a lelepleződéstől, vagyis attól, hogy az eljárási cselekmény rámutat arra, hogy nem őszinte a vallomása. A passzivitás azonban nem értékelhető a bűnösség bizonyítékaként, és arra is ügyelnie kell a hatóságnak, hogy ne vonja nyomban le a következtetést, hogy a passzivitást kizárólag az elkövető választja, mivel annak lehet más oka is. Gondolni kell például arra a körülményre is, hogy a gyanúsított egyszerűen csak nem akar mások előtt nyomozási cselekmény alanyaként mutatkozni, nem kívánja, hogy a béméskodó járókelők végignézzék, miközben végzi a bizonyítási kísérletet, vagy az is oka lehet, hogy jelen van a bizonyítási kísérleten a sértett, és kellemetlen számára a találkozás vele, illetve nem akarja, hogy a sértett ilyen szerepben lássa. Szintén a passzivitás oka lehet,

ha a terhelt nem akarja újra átélni a bűncselekmény elkövetését, nem akarja felleveníteni a történeteket. A bírósági tárgyalás keretében tartott bizonyítási kísérleten kötelező a vádlott jelenléte, viszont ott is megilleti a passzivitás joga, továbbá észrevételt, illetve indítványt tehet és kérdést tehet fel az eljárási cselekményen részt vevő szakértőnek (az észrevétel, indítvány, szakértőhöz intézett kérdésfeltevés joga a terhelt mellett a védőt és a sértettet is megilleti).

A terhelt számára a bizonyítási kísérlet megerősítést jelenthet, az eljárási cselekmény eredménye megerősítheti, hogy vallomása őszinte volt, de ennek ellenkezője is bekövetkezhet, a bizonyítási kísérlet eredménye mutathat rá, hogy a vallomásban elmondottak nem felelnek meg a valóságnak. *Kertész Imre* helyesen mutat rá, hogy a bizonyítási kísérlet „gyakorlati érveket” produkálhat a személyi bizonyíték mellett is.²⁵ Ha a bizonyítási kísérlet azt az eredményt hozza, hogy a terhelt vallomása nem felel meg a valóságnak, bekövetkezhet, hogy a lelepleződő terhelt beismerő vallomást tesz, mert nem látja értelmét a további tagadásnak, elhallgatásnak. A bizonyítási kísérlet nem vállalásának szintén oka lehet, hogy a terhelt attól tart, a bizonyítási kísérlet során, akarata ellenére olyan információt közölne a hatósággal, amelyet kihallgatás során nem kíván elmondani, vagy egyszerűen csak nem akarja, hogy esetleg ellentmondásba keveredjen a vallomásával. A kérdőívet kitöltők közül többen is úgy tapasztalták, hogy a terhelt azért hajlamos nem vállalni az aktivitást, mivel úgy véli, a passzivitásával akadályozhatja az eljárást, húzhatja az időt. Másrészt a passzivitás abban is segítheti a terheltet, hogy kívárra, milyen eredményt hoz a bizonyítási kísérlet, és az eredményhez igazítja a vallomását.

A bizonyítási kísérleten való aktív terhelti jelenlét oka lehet, hogy tisztázni akarja magát, vagyis azt várja az eljárási cselekménytől, hogy eredménye egyértelművé tegye, nem ő követte el a bűncselekményt. Akkor is érdeke lehet ez, ha nem ő az elkövető, és akkor is, ha ő követte el a bűncselekményt, de bízik abban, hogy tudja úgy alakítani a történéseket, hogy számára kedvező eredmény szülessen. Szintén ok lehet, hogy a terhelt azért vállalja az aktív részvételt, mert tart attól, hogy a passzivitásból arra következtet majd a hatóság, hogy ő a tettes.

A terheltet általában idézik az eljárási cselekményre, még akkor is, ha passzivitás várható tőle. Ennek a gyakorlatnak is tulajdonítható, hogy például a Debreceni Ítéltábla hiányolta a terhelt jelenlétét a nyomozás során bizonyítási kísérletként elrendelt eljárási cselekményről, amelyet nem tekintett bizonyítási kísérletnek, mivel a terhelt nem volt jelen, ráadásul jegyzőkönyv sem készült róla, csupán fényképek. A másodfokon eljáró ítéltábla szerint „Ezen »nyomozati cselekményt« az elsőfokú bíróság sem tekintette bizonyí-

²⁵ Kertész Imre: A tárgyi bizonyíték prioritásának problémája. Jogtudományi Közlöny, 1971/10., 451. o.

tási kísérletnek. Kizárólag úgy értékelte, mint a sértett nyilatkozatának fényképekkel történő szemléltetése.”²⁶

A védő

A védő bármit indítványozhat, amit a terhelt érdekében szükségesnek tart²⁷, így akár a bizonyítási kísérlet elrendelését is (mind a nyomozás, mind a bírósági eljárás során), ha az eljárási cselekmény segítségével tisztázná, hogy védelem nem követte el a bűncselekményt. Még ma is aktuális *Fenyvesi Csabának* a II. Be. szabályozásával megfogalmazott gondolata, miszerint elhibázott az a védői álláspont, amely az érdemi indítványok és észrevételek megtételét általában a bírósági szakra „tartalékolja”²⁸. A bizonyítási kísérlet tipikusan olyan eljárási cselekmény, amelynek ideális helye a nyomozási szakaszban van.

A nyomozás során a védőnek csak joga van a jelenléthez a bizonyítási kísérleten, az nem kötelezettsége. A tapasztalatok azt mutatják, hogy jellemzően a meghatalmazott védők az aktívabbak a jelenléti jog gyakorlása tekintetében, ezt erősítette meg a kérdőíves empirikus kutatásom is. Volt azonban olyan tapasztalatmegosztás is, hogy akár meghatalmazott, akár kirendelt a védő, általában ott van a bizonyítási kísérleten, mert annyira ritka az eljárási cselekmény, hogy a védő is érdeklődik iránta. A védői jelenlét gyakran azzal is jár, hogy a terhelt megtagadja az aktív részvételt, a kérdőívkitöltők jelentős részének véleménye szerint „védői tanácsra”. A védői jelenlét is azt segíti, hogy szabályszerűen és szakmailag is megfelelően hajtsák végre a bizonyítási kísérletet. A nyomozás során alkalmazott bizonyítási kísérlettel kapcsolatban panasszal élhet a védő, észrevételt tehet, a bírósági eljárásban pedig szintén lehetőség van védői észrevételre. Ha elutasítják a védői indítványt a bizonyítási kísérlet megtartására, ezt a fellebbezésben is lehet vitatni.

Sértett, tanú

A sértettnek jelenléti joga van a bizonyítási kísérleten (a nyomozási és a bírósági szakaszban egyaránt), és kötelezettsége a megjelenés, ha idézik az el-

²⁶ Debreceni Ítéltábla Bf.258/2011/3. sz.

²⁷ Király Tibor: A védelem és a védő a büntető ügyekben. KJK, Budapest, 1962, 163. o.

²⁸ Fenyvesi Csaba: A védőügyvéd. A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2002, 207. o.

járási cselekményre. A terhelttel ellentétben a sértett aktivitásra kötelezett, hiszen kötelessége segíteni a hatóságot a büntetőeljárás során. Előfordul azonban, hogy a sértett nem tud jelen lenni a bizonyítási kísérleten, mert elhunyt, kórházban van stb., így gyakran dublőr helyettesíti. Van, amikor a sértett meg nem jelenésének az oka az, hogy fél a terhelttől, nem akar vele találkozni, vagy nem kívánja újra átélni a bűncselekmény felelevenítésével járó negatív élményeit, esetleg nem akarja, hogy mások (például járókelők) tudomást szerezzenek a sérelmére elkövetett bűncselekményről, de az is az okok közé tarthat, hogy nem biztos benne, mindent helyesen mondott el a hatóságnak a bűncselekményről, és az is az okok között lehet, hogy nem kíván saját magára vagy hozzátartozójára terhelő vallomást tenni.

A tanú megjelenése az eljárás cselekményen idézésre történik, kötelező tehát a megjelenése, és a sértetthez hasonlóan tőle is megkövetelt az aktivitás. A tanú meg nem jelenésének okai ugyanazok lehetnek, mint a sértettnek, és az is előfordulhat, hogy a hatóság a megerősítését vagy kizárását várja annak, hogy esetlegesen a tanú követte el a bűncselekményt. A tanúnál azzal is számolnia kell a hatóságnak, hogy visszatarthatja a megjelenéstől, ha nem akar belefolyni az ügybe, nem kíván folyamatosan időt áldozni az egyes eljárás cselekményre, nem fűződik érdeke a büntetőügyhöz. A tanú is helyettesíthető, így az ő távolléte sem lehetetleníti el a bizonyítási kísérlet megtartását.

Van, amikor több tanú is jelen van a bizonyítási kísérleten, ami segíthet abban, hogy tisztázhatóvá váljanak a bűncselekmény elkövetésének valódi körülményei. A tanú tekintetében ugyanis ma is létező probléma, hogy „*nincs két tanú, akik ugyanazon tényről, ugyanazon időben és helyen történt észleleteikről egybehangzó vallomást nyújtanának*”²⁹. Ha több tanú vesz részt a bizonyítási kísérleten (ideértve a sértettet is), fontos a megfelelő elkülönítésük, a kihallgatásuk külön-külön kell hogy megtörténjen, különben a vallomások torzulása elkerülhetetlen.

A bizonyítási kísérlet egyrészt alkalmas „*az érzéki észlelés megbízhatóságának vizsgálatára, másfelől a tanú akaratiságának tartalmi ellenőrzésére, jóhiszeműségének vagy rosszhiszeműségének felfedezésére*”³⁰. A tanú egyéni érzéki észlelését általában nem vizsgálják, a bizonyítási kísérlet hallhatóság vizsgálata arra irányul, hogy egy átlagember meghallja-e a kérdéses zajt, beszélet tartalmát stb.

29 Gyakorlati nyomozástan. Magyar Államrendőrség Országos Szaktanulmányi Felügyelője, Budapest, 1947, 37. o.

30 Barna Péter: Megjegyzések a tanúbizonyítás körében, a büntető eljárásban. Nagy Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben c. művéhez. Jogtudományi Közlöny, 1967/6., 397. o.

A szakértő

Olyan köztudomású jellegű tények esetén, mint például hogy a segélykiáltás vagy lövés a cselekmény helyétől távolabb eső helyen hallható volt-e, a bizonyos szag egyáltalán érezhető-e, lehet-e érezni a konzerven annak romlott voltát, vagy tapintás útján felismerhető-e a sötétben átadott pénz hamis volta stb.³¹, nem kell szakértőt alkalmazni, mert szemmel látható, nincs szükség különleges szakértelemre a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez. *Erdei Árpád* szerint a „hatóságok az irodalmi álláspontokra vajmi kevés figyelmet fordítva, számos esetben alkalmaznak szakértőt olyankor is, amikor az adott kérdés eldöntéséhez semmiféle különleges szakértelemre nincs szükség”³².

Szintén nem alkalmazott szakértőt a Kecskeméti Törvényszék, amikor a bizonyítási kísérlet arra irányult, hogy „a vádbeli cselekmény, közlés az 1. sz. tanú által előadott módon megvalósulhatott-e úgy, hogy azt az előállítást fogantató személy nem észlelhette”. A törvényszék szerint „köztudomású tény, hogy egymás fülébe suttogva anélkül adható át információ másik személynek, hogy annak tartalmáról egy harmadik illető tudomást szerezne – ezt igazolta a bizonyítási kísérlet is, melynek abból a szempontból volt inkább jelentősége, hogy az információátadás egyéb körülményeiről szolgáltatott adatot”³³.

Olyan kérdések eldöntése azonban, hogy a gyanúsított által elkövetett módon milyen sérülése keletkezett vagy keletkezhetett volna a sértettnek, már szakértőt igényel (igazságügyi orvos szakértő). A 9/2006. (II. 27.) IM rendelet³⁴ határozza meg, hogy milyen igazságügyi szakértői szakterületek vannak. Egy-egy szakkérdés megválaszolásához az adott szakterületen működő szakértők közül rendelnek ki szakértőt, jellemzően az igazságügyi szakértői névjegyzékből. A bizonyítási kísérletes ügyeknél is ügyelni kell arra, hogy olyan szakértőt rendeljenek ki, aki jogosult az adott szakkérdésben véleményt adni. Ezzel kapcsolatos hibára mutat rá a Vas Megyei Bíróságnak a II. Be. idején hozott határozata is, amelyben másodfokú bírósággént azt állapította meg egy bizonyítási kísérletes ügy kapcsán, hogy az ítélet hatályon kívül helyezéséhez vezető megalapozatlanság valósul meg, „ha a közlekedési bűncselekmény miatt indult büntetőügyben az elsőfokú bíróság olyan műszaki szakértő véleményére alapítja a határozatát, akinek nem tartozik a kompetenciájába a közúti, forgalmi és

31 Angyal Pál: A magyar büntetőeljárás jog tankönyve. Athenaeum, Budapest, 1915–1917, 333. o.

32 Erdei Árpád: Tény és jog a szakvéleményben. KJK, Budapest, 1987, 23. o.

33 Kecskeméti Törvényszék 3.B.28/2013/77.

34 Az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képzési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. (II. 27.) IM rendelet.

balesetelemzés szakterületen való közreműködés”. A bíróság rámutatott arra, hogy „a nyomozó hatóság által kirendelt, és az elsőfokú bírósági eljárásban is igénybe vett szakértő a szakértői névjegyzékben meghatározottak és a szakértői igazolványban feltüntetettek alapján gépjárműjavítás, gép- és gépjármű műszaki értékelés, valamint műszaki karbantartás (gépjármű) szakágazatokban fejthet ki szakértői tevékenységet. Ezzel szemben közúti balesettel kapcsolatos büntetőügyekben igazságügyi közlekedési szakértőként az járhat el, aki a szakértői névjegyzékbe felvétele során – a jogszabályban meghatározott személyi és szakmai feltételek birtokában – közúti, forgalmi, balesetelemző szakterületen való működésre szerez jogosultságot.” Bár a vádlott az eljárás során a bűnösségét nem ismerte el, érdemi védekezésében pedig vitatta a gépjárművének a szakértő által megállapított sebességét és ekként a baleset által megjelölt okát is, az elsőfokú bíróság elvetette a vádlott védekezését, és a tényállást mindenekelőtt a szakértő által előterjesztett szakvélemény, a szakértő közreműködésével lefolytatott helyszíni szemle és bizonyítási kísérlet adatainak az alapulvételével állapította meg, és vont le következtetést a vádlott büntetőjogi felelősségére. A másodfokú bíróság megállapította, hogy „a kellő szakértői kompetencia hiányában előterjesztett vélemény mint szakértői vélemény, illetőleg a szakértő ezzel összefüggő szakértői tevékenysége a továbbiakban bizonyítékként nem vehető figyelembe. A megalapozatlanság jellegére és a kiküszöbölésének lehetséges módjára figyelemmel a másodfokú bíróság a nyomozati szaktól rendelte el az új eljárás lefolytatását.”³⁵

Szintén kirekesztette a bizonyítékok köréből a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság az elsőfokú bíróság által elrendelt bizonyítási kísérlet eredményét, mivel az elsőfokú bíróság „igazságügyi műszaki szakértői vélemény kiegészítését rendelte el, amelynek keretében a Be. 121. § (1) bekezdése szerinti bizonyítási kísérlet lefolytatására kötelezte az igazságügyi műszaki szakértőt”. A törvényszék szerint a III. Be. szövegéből egyértelműen következik, hogy a „bizonyítási kísérlet tartására a szakértőt nem lehet kötelezni, azt a bíróságnak kellett volna lefolytatni, nyilvánvalóan a szakértő közreműködésével”³⁶.

A hatósági tanú

Míg a III. Be. úgy rendelkezett, hogy az ügyész és a nyomozó hatóság a bizonyítási kísérlet végrehajtásánál – elháríthatatlan akadály kivételével – ha-

³⁵ BH 1996.9.464, Vas Megyei Bíróság Bf.167/1995.

³⁶ Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 18.Fkf.831/2010/3.

tósági tanút alkalmazhat [III. Be. 183. § (1) bek.], addig a IV. Be. a hatósági tanú intézményét elveti, helyette a kép- és hangfelvétel vehető igénybe. Úgy fogalmaz a bizonyítási cselekmények tekintetében, hogy a szemléről, a bizonyítási kísérletről és a felismerésre bemutatásról – lehetőség szerint – kép- és hangfelvételt kell készíteni [IV. Be. 213. § (4) bek.]. Ez a rendelkezés részben eltér a III. Be. szabályozásától, amely szerint „*a szemle, a bizonyítási kísérlet és a felismerésre bemutatás lefolyását rendszerint kép- vagy hangfelvétellel vagy egyéb berendezéssel rögzíteni kell. A rögzített kép- vagy hangfelvételt az iratokhoz kell csatolni; az az eredeti célon kívül más célra nem használható fel*” [III. Be. 123. § (5) bek.]. A IV. Be. értelmében csak akkor kötelező a hang- és képfelvétel készítése, ha az eljárási cselekményben érintett a tizennegyedik életévét nem töltötte be [IV. Be. 88. § (1) bek. d) pont].³⁷

Egyéb személyek

A sértett ügyvédje, meghatalmazott képviselője, illetve támogatója is jelen lehet a bizonyítási kísérleten, azonban értelemszerűen a sértett helyett dublőrként nem vehetők igénybe. Kiskorú sértett, illetve kiskorú tanú, továbbá fiatalok terhelte esetében a törvényes képviselő is jelen lehet, továbbá a sértett által megjelölt nagykorú személy, ha az eljárás érdekeit nem sérti.

Ha a terhelte vagy a sértett, továbbá a tanú a magyar nyelvet nem ismeri, tolmács közreműködését veszik igénybe a bizonyítási kísérlet lefolytatásakor.

Ha a terhelte vagy a sértett, továbbá a tanú a magyar nyelvet nem ismeri, tolmács működik közre a bizonyítási kísérlet lefolytatásakor. Külföldi állampolgár terhelte, sértett vagy tanú indítványára jelen lehet államának konzuli tisztviselője is. A támogatót és a konzuli tisztviselőt kivéve, aki jelen lehet a bizonyítási kísérleten, a gyanúsítottához, a szakértőhöz és a tanúhoz kérdéseket intézhet, észrevételeket, indítványokat tehet (IV. Be. 383. §).

A Nyer.³⁸ alapján, ha a bizonyítási kísérlet lefolytatása érdekében szükséges, hozzájárulásával érdektelen kívülálló személy közreműködése is igénybe vehető, akinek jelenléti joga van az eljárási cselekményen, és kérheti személyes adatai zártan kezelését [Nyer. 71. § (1)–(4) bekezdés]. Kívülálló személy lehet például a dublőr.

³⁷ Budaházi Árpád (2018): i. m.

³⁸ 100/2018. (VI. 8.) kormányrendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól.

Zárógondolatok

A bizonyítási kísérlet egy ritkán alkalmazott eljárási cselekmény, viszont vannak olyan ügýtípusok (például közlekedési bűncselekmények, élet és testi épség elleni bűncselekmények), amelyek kifejezetten igényelhetik annak ellenőrzését, hogy valóban úgy történt-e a bűncselekmény, ahogy azt az eljáró hatóság feltételezi vagy ahogy a terhelt vagy a tanú elmondta a vallomásában. A bizonyítási kísérlet előnyei közé tartozik, hogy egyaránt igénybe vehető a nyomozás során és a bírósági eljárásban is, nemcsak az első-, hanem a másodfokú bírósági tárgyalás keretében is. Szintén előnye, hogy ismételhető, bár némileg túlzásnak tekinthető, hogy a gyakorlatban a hallhatósági vizsgálatot nyolcszor-tizenöt-ször is elvégzik, és ugyanez a „túlbiztosítás” jellemzi azt is, amikor nem egy-két személy győződik meg arról, hogy mit láthatott az autóból a tanú, hanem sokakat beültetnek az autóba, hogy kétség se férhessen a bizonyítási kísérlet eredményéhez. Ugyanilyen problémának tekinthető, ha túlzottan ragaszkodik a hatóság a bűncselekmény elkövetésének eredeti körülményeihez, olyan irreleváns körülmények megteremtéséhez, amelyek nem befolyásolják a bizonyítási kísérlet eredményét. Persze a ló túloldalára sem szabad átesni, amikor a releváns körülmények biztosítása nélkül tartják a bizonyítási kísérletet, amely nemcsak a bíróság előtt nem lesz bizonyítékként értékelhető, hanem már a nyomozást is rossz irányba viheti. Ugyanilyen gondot okozhat az is, ha a hallhatósági kísérletet csak egyszer végzik el, nem lesz hiteles az eredménye, és kérdésessé válhat, hogy támaszkodhat-e rá a hatóság. Úgy gondolom, hogy az eljáró hatóság szempontjából a bizonyítási kísérletnél is fontos az arany középut megtalálása, és szintén fontos, hogy a bizonyítás magánszemély alanyai is tisztában legyenek az eljárási cselekmény mibenlétével, és annak jelentőségével. A bizonyítási kísérlet egyrészt irányt mutat a nyomozó hatóságnak, hogy merre folyjon tovább a nyomozás (új verzió is keletkezhet a bizonyítási kísérlet eredményeképpen), helyes-e a nyomozó hatósági verzió, illetve őszinte-e a gyanúsított vagy a tanú vallomása. Másrészt bizonyítékot szolgáltató eljárási cselekmény, mivel eredményére bizonyítékként is támaszkodhat a bíróság. A gyanúsított azt várja a bizonyítási kísérlettől, hogy megbizonyosodjon róla az eljáró hatóság, hogy nem ő követte el a bűncselekményt, és ugyanez a cél motiválhatja a tanút is, aki úgy érzi, őt is a lehetséges elkövetők között tartják számon. Előfordul, hogy a bizonyítási kísérleten szakértő is részt vesz, így szakvélemény is keletkezik az eljárási cselekménnyel, továbbá vallomás is, hiszen a bizonyítási kísérlet előtt és után is kihallgatják a terheltet, illetve a tanút. Látha-

tó, hogy a bizonyítási kísérlet valójában többszereplős eljárási cselekmény, amelynek egyaránt helye és szerepe van a nyomozás során és a bírósági eljárásban.

IRODALOM

- Angyal Pál:** A magyar büntetőeljárás jog tankönyve. Athenaeum, Budapest, 1915–1917
- Árpád Budaházi:** Polygraph Examinations. Blessing or Curse. Lambert Academic Publishing, Saarbrücken, 2015
- Árpád Budaházi:** Personal and Material Evidences in Criminal Procedure, with Particular Attention to Road Traffic Crashes. *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Iurisprudentia*, no. 2, 2017
- Barna Péter:** Megjegyzések a tanúbizonyítás körében, a büntető eljárásban. Nagy Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben c. művéhez. *Jogtudományi Közöny*, 1967/6.
- Bócz Endre – Finszter Géza:** Kriminálisztika joghallgatóknak. Magyar Közöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008
- Budaházi Árpád:** Bizonyítási kísérlet a felderítésben és a bizonyításban. In: **Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.):** Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. Pécs, 2015 [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI.]
- Budaházi Árpád:** Bizonyítási kísérlet a büntetőeljárás szolgálatában. In: **Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.):** Tanulmányok a „Biztonsági kockázatok – rendészeti válaszok” című tudományos konferenciáról. Pécs, 2014 [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XV.]
- Budaházi Árpád:** A bizonyítási kísérlet egy empirikus kutatás tükrében. *Magyar Rendészet*, 2017/5.
- Budaházi Árpád:** A bizonyítási kísérlet büntető eljárásjogi és kriminálisztikai aspektusai. *Magyar Jog*, 2018/4.
- Cséka Ervin:** A bizonyítással összefüggő néhány kérdés a büntető eljárásban. *Jogtudományi Közöny*, 1967/2.
- Erdei Árpád:** Tény és jog a szakvéleményben. KJK, Budapest, 1987
- Fenyvesi Csaba:** A védőügyvéd. A védő büntetőeljárási szerepéről és jogállásáról. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2002
- Fenyvesi Csaba:** A bizonyítási kísérlet és a hit. *Iustum Aequum Salutare*, 2017/1.
- Frigyer László:** A kriminálisztika és a büntetés-végrehajtás kapcsolata. In: **Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.):** A határrendésztől a rendészettudományig. Pécs, 2016 [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVII.]
- Girhiny, Kornél:** The relevancy of questioning on the scene in case of exhibits. *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Iurisprudentia*, no. 2, 2017
- Girhiny Kornél:** Gondolatok a helyszíni kihallgatásról a bizonyítási eljárások tükrében. In: **Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.):** Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig. Pécs, 2017 [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX.]

- Háger Tamás:** A bizonyítási kísérlet kriminál-taktikájának hatása a bírói döntésre az élet elleni bűnügyekben. *Jogtudományi Közlöny*, 2015/4.
- Horgos Livia:** A büntetőeljárás gyanú fogalmának új felfogása egy jogeset tükrében. *Magyar Jog*, 2018/4.
- Kertész Imre:** A tárgyi bizonyíték prioritásának problémája. *Jogtudományi Közlöny*, 1971/10.
- Király Tibor:** A védelem és a védő a büntető ügyekben. KJK, Budapest, 1962
- Nyitrai, Endre:** Raster Investigation. *Legal Journal: Scientific-Practical Professional Journal*, no. 11, 2015
- Szabóné Nagy Teréz:** A büntető igazságszolgáltatás hatékonysága. KJK, Budapest, 1985
- Víg István:** A büntetőeljárás új szabályzatáról. *Honvédségi Szemle*, 1962/11.